

Ольга ІВАНОВА

ВПЛИВ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА САМОРОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Стаття присвячена актуальній проблемі забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів України за рахунок власного потенціалу на принципах фіскальної децентралізації. Обґрунтовано взаємозв'язок фіскальної децентралізації та саморозвитку регіону. Визначено чинники, що гальмують та прискорюють саморозвиток регіону в умовах централізації, децентралізації. Ідентифіковано проблеми та бар'єри саморозвитку регіонів в межах податково-бюджетних відносин між центром та регіонами. Запропоновано напрями формування потенціалу саморозвитку регіонів на принципах фіскальної децентралізації та удосконалення системи податково-бюджетних відносин.

Ключові слова: *фіскальна децентралізація, податки, податково-бюджетні відносини, саморозвиток регіонів, місцеві бюджети, соціально-економічний розвиток*

Ольга ІВАНОВА

ВЛИЯНИЕ ФИСКАЛЬНОЙ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ НА САМОРАЗВИТИЕ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ

Статья посвящена актуальной проблеме обеспечения социально-экономического развития регионов Украины за счет собственного потенциала на принципах фискальной децентрализации. Обоснованно взаимосвязь фискальной децентрализации и саморазвития региона. Определены факторы, тормозящие и ускоряют саморазвитие региона в условиях централизации, децентрализации. Идентифицированы проблемы и барьеры саморазвития регионов в пределах налогово-бюджетных отношений между центром и

регионами. Предложены направления формирования потенциала саморазвития регионов на принципах фискальной децентрализации и совершенствования системы налогово-бюджетных отношений.

Ключевые слова: *фискальная децентрализация, налоги, налогово-бюджетные отношения, саморазвитие регионов, местные бюджеты, социально-экономическое развитие*

Olga Ivanova

THE IMPACT OF FISCAL DECENTRALIZATION ON REGIONAL SELF-DEVELOPMENT IN UKRAINE

Introduction. The article is devoted to the problem of the socio-economic development of Ukraine at the expense of potential on the principles of fiscal decentralization. A reformation of economic and political processes in Ukraine is influenced by European integration, which requires the development of measures to ensure sustainable regional development based on improving management of state and local finance in the field of fiscal relations between the center and the regions. Reform of the fiscal decentralization in Ukraine is a prerequisite for successful implementation of the reform of other areas.

Purpose. A purpose of the article is to study the impact of fiscal decentralization on regional self-development, identification of problems and achievements of fiscal decentralization reform and development areas to enhance the financial sustainability of the region through improving fiscal relations.

Result. A relationship between fiscal decentralization and regional self-development is grounded. Factors hindering and accelerate self-development of the region in terms of centralization and decentralization are determined. Problems and barriers for regional self-development within the fiscal relations between the center and the regions are identified. Directions of building the capacity of regional self-development on the principles of fiscal decentralization and improving fiscal relations are offered.

Conclusion. Favorable conditions for promotion of regional financial self-sufficiency in terms of budget limitations should be created for regions' self-development, including:

completing the constitutional reform that would increase the effectiveness of decentralization reform based on the consistency of legislation;

building a concept of formation a capacity of regional self-development in Ukraine on the principles of fiscal federalism;

developing the concept of improving fiscal relations;

improving the mechanism of redistribution of powers and responsibilities of regional development at lower levels of the hierarchy of the principle of subsidiarity;

developing amendments to the Tax and Budget Code of Ukraine regarding the transfer of emphasis in the formation of budget revenues from fixed local taxes;

empowerment of local government within the normative regulation of local taxes and fees;

developing a methodology to determine the level of regional self-sufficiency and mechanism of state support to regions depending on the level of self-sufficiency, etc.

Keywords: fiscal decentralization, tax, fiscal relations, regional self-development, local governments, social and economic development.

JEL Classification: H72, R11, R28, E62

Постановка проблеми. Процеси реформування економічних та політичних процесів в Україні відбуваються під впливом євроінтеграції, що вимагає розробки реанімаційних заходів щодо забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку регіонів на основі удосконалення системи управління державними та місцевими фінансами в сфері податково-бюджетних відносин між центром та регіонами. Реформа фіскальної децентралізації в Україні стає необхідною умовою для успішного здійснення реформування інших сфер.

Значна роль децентралізації, в тому числі фіскальної, у досягненні стійкого розвитку національної та регіональної економіки простежується у всіх основних програмних документах України: "Україна-2020" [1], План дій уряду «Відновлення України» [2], Коаліційна угода [3], Програма діяльності Кабінету Міністрів України [4]. Так, у стратегії "Україна-2020" [1] зазначено, що метою децентралізації є «відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація у повній мірі положень Європейської хартії місцевого самоврядування [5], принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування».

Історичні передумови переважання централізованого державного управління обумовлюють значне втручання центру у регіональний розвиток. Органи влади більш низьких рівнів, позбавлені багатьох прав у сфері управління економічним розвитком у регіоні. Незважаючи на значні зрушення в цьому напрямі в ході проведення реформи децентралізації низка проблем у фінансовому забезпеченні делегованих повноважень на місцях залишається вирішеною на папері чи поки що не вирішена взагалі.

Отже питання нарощення власного фінансового потенціалу регіонів та створення умов для формування фінансової самодостатності на основі реформи фіскальної децентралізації є актуальними та своєчасними в досягненні національної та регіональної конкурентоспроможності й національної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процесам децентралізації й проблемам їх впровадження присвячено наукові праці Н. Бікадорової, І. Вахович, Г. Возняк, З. Герасимчука, Н. Камінської, О. Кириленко, І. Легкоступа, І. Луніної, І. Сазонця, О. Сундової, Ц. Огонь, В. Швеця, І. Чугунова, С. Юрія, Н. Ярошевич та ін. Однак незважаючи на актуальність проблеми на протязі багатьох років та значний інтерес до неї в науковій сфері потребують подальшого дослідження та удосконалення механізми фіскальної

децентралізації, удосконалення податково-бюджетних відносин, що впливають на формування місцевих бюджетів за рахунок власного потенціалу регіону та є особливо актуальним в умовах обмеженості бюджетних коштів.

Метою статті є дослідження впливу фіскальної децентралізації на саморозвиток регіону, ідентифікація проблем та здобутків реформи бюджетної децентралізації та розробка напрямів зміцнення фінансової самодостатності регіону на основі удосконалення податково-бюджетних відносин.

Виклад основного матеріалу. Одним з важливих напрямків регіонального розвитку, в тому числі на рівні податково-бюджетних відносин, є проведення заходів щодо децентралізації.

Децентралізація передбачає «зменшення державного контролю, сприяння розвитку партнерства між державою і приватним сектором, проведення політики, яка сприяє збільшенню приватного капіталу на ринках країни, а також посилення конкуренції» [6].

Б. Райзберг та Л. Лозовської розглядають децентралізацію як передачу функцій управління від центральних органів влади місцевим органам, розширення кола повноважень нижчестоящих органів управління за рахунок вищестоящих [7].

Децентралізація фінансових повноважень виступає головною умовою забезпечення незалежності органів місцевого самоврядування у сфері фінансів, і, навпаки, зміцнення фінансової незалежності місцевого самоврядування необхідно розглядати як наслідок фінансової децентралізації [8, 139].

Бюджетна (фінансова) децентралізація розглядається як «процес розподілу функцій, повноважень, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральними органами влади та органами місцевого самоврядування [9, 146]. Здійснення бюджетної децентралізації в Україні потребує перегляду розмежування повноважень між урядами, реформування системи оподаткування (як на рівні регіонів, так і місцевого самоврядування), збільшення можливостей для фінансово спроможних територій у залученні коштів [10].

Збільшення доходів місцевих бюджетів на основі стимулювання органів місцевого самоврядування до регіонального саморозвитку шляхом децентралізації фінансових ресурсів є важливим завданням для підвищення конкурентоспроможності регіонів та країни.

Податкова складова стимулювання регіонального саморозвитку полягає в необхідності перерозподілу податкових надходжень між бюджетами різних рівнів в залежності від ступеня впливу на них місцевих органів влади.

Отже децентралізація, в тому числі і фіскальна є необхідною умовою в сучасних трансформаційних процесах для саморозвитку на основі самодостатності (рис. 1).

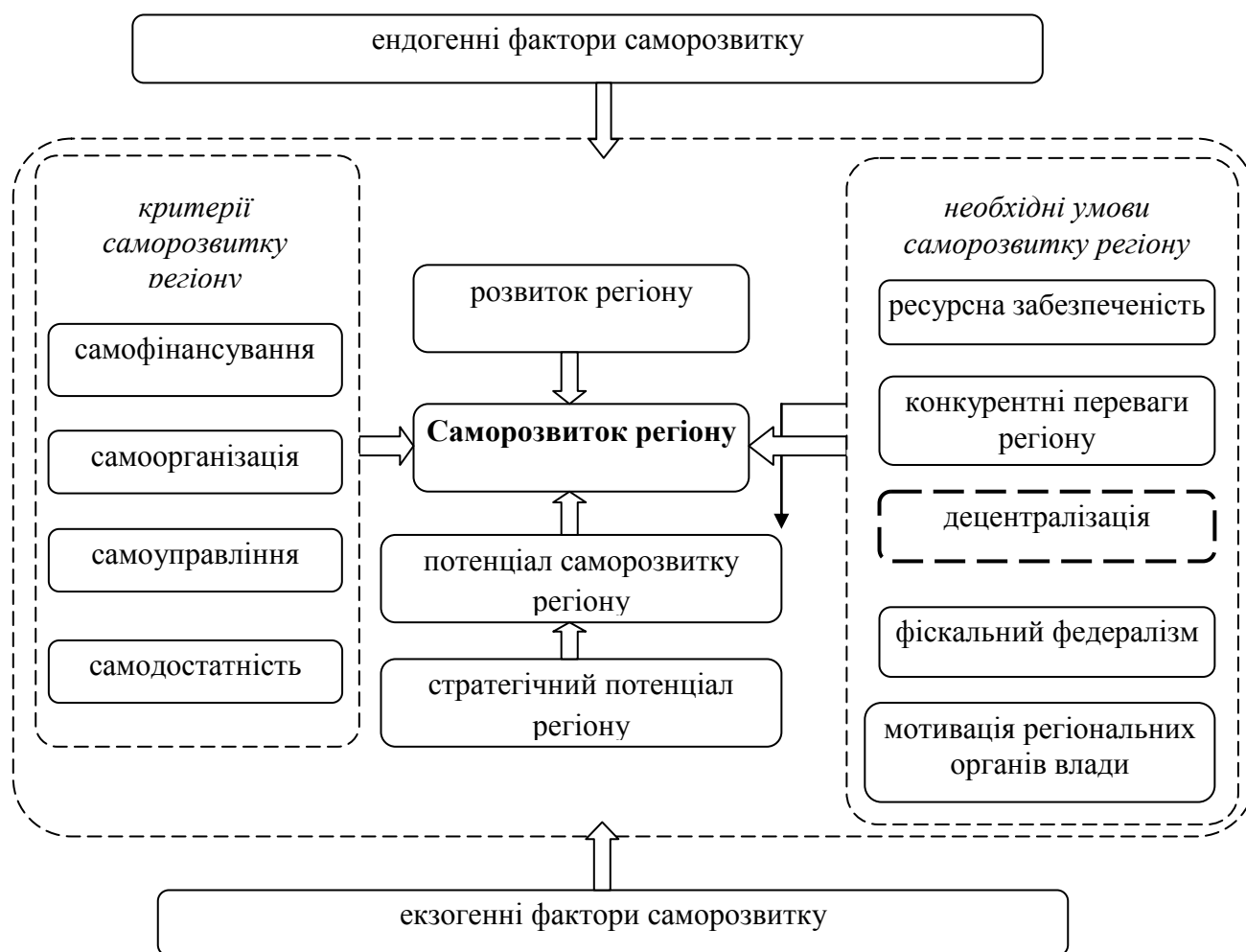

Рис. 1. Місце децентралізації в досягненні саморозвитку регіону*

* Складено автором

В роботі [11] було визначено, що децентралізація як фактор забезпечення регіонального саморозвитку сприяє вирішенню наступних завдань:

зменшення й ліквідація негативного впливу державного втручання в регіональний розвиток;

створення сприятливих умов для саморозвитку й самозабезпеченості регіонів України шляхом зменшення державного регулювання з метою підвищення їхньої конкурентоспроможності;

забезпечення правового поля збільшення самостійності органів місцевого самоврядування в досягненні саморозвитку регіонів на основі максимізації ефективності використання їхнього потенціалу;

посилення взаємодії інституціональних і мотиваційних факторів соціально-економічного розвитку регіонів;

створення стимулів для підвищення фінансової самозабезпеченості регіонів шляхом збільшення ролі органів регіональної влади в соціально-економічному розвитку регіонів;

зниження корупційних ризиків при перерозподілі бюджетних коштів і ін.

Необхідною умовою бюджетної децентралізації та забезпечення бюджетних автономії і фінансової самостійності місцевих органів влади є укрупнення територіальних громад з тим, щоб фінансові можливості місцевих бюджетів дозволяли

Грунтуючись на необхідності раціонального перерозподілу функцій управління між органами вищого й нижчого рівнів, а також фінансового забезпечення даних функцій на основі підвищення рівня самофінансування регіонів, доцільним є поступовий перехід на принципи фіскального федералізму. Саме теорія фіскального федералізму є основою фіскальної децентралізації.

Фіскальна децентралізація влади сприяє зменшенню негативного впливу державного втручання в розвиток регіонів, сприяє саморозвитку на основі чіткого визначення на місцях проблем і перспектив використання потенціалу наявних ресурсів, формує умови для підвищення фінансової самозабезпеченості

регіонів шляхом збільшення ролі органів регіональної влади в соціально-економічному розвитку регіонів (рис . 2).

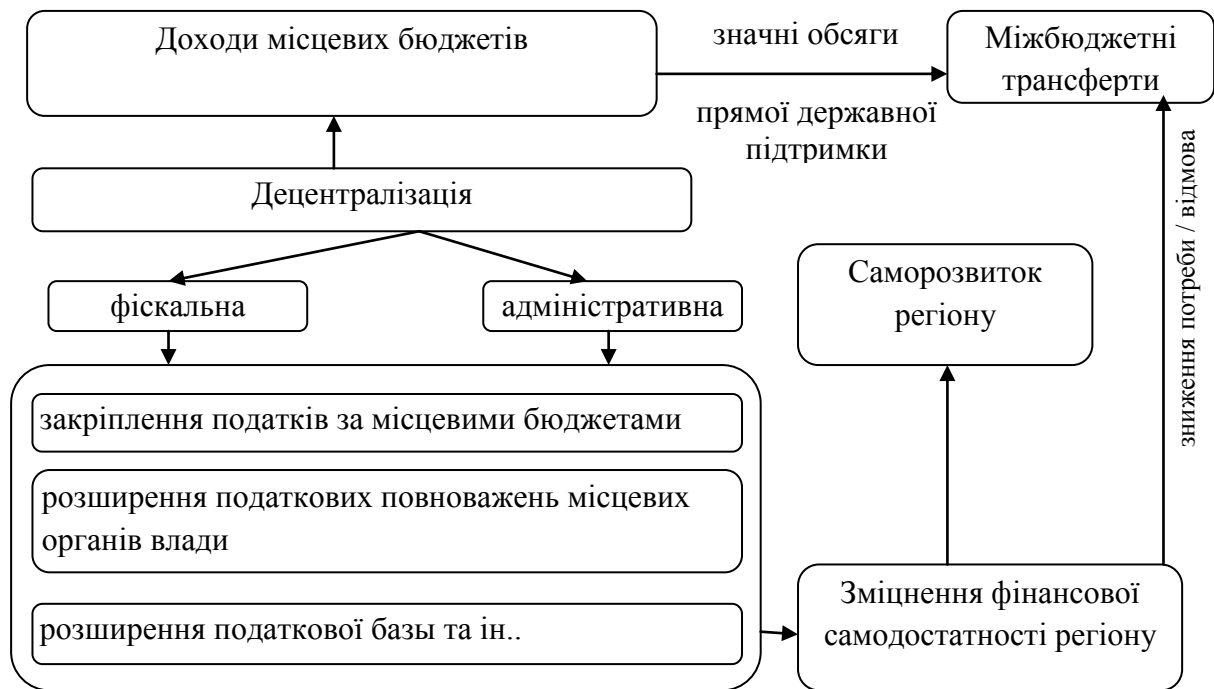

Рис. 2. Вплив децентралізація на зміцнення фінансової самодостатності регіонального розвитку*

* Складено автором

Отже схвалення змін до Конституції України щодо децентралізації влади дозволить вирішити два важливих завдання: по-перше, це виконання Мінських угод; по-друге, це важливий крок до забезпечення соціально-економічного розвитку держави та її регіонів на основі самодостатності.

Серед низки чинників, що впливають на саморозвиток регіону особливої уваги заслуговують ті, що гальмують даний процес та, навпаки, прискорюють саморозвиток регіону (табл. 1) [12, 141].

Відповідно визначених чинників саморозвитку регіону, більш сприятливими умовами цього процесу є децентралізоване управління на засадах наділення регіонів розширеними повноваженнями та відповідальністю в межах економічного саморозвитку.

Гальмуючі та прискорюючі чинники саморозвитку регіону в умовах
централізації/децентралізації*

	гальмуючі	прискорюючі
Централізація	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність вмотивованості органів місцевого самоврядування до саморозвитку; - фінансова залежність регіонів від центру; - розбалансована система місцевого самоврядування, слабкі громади; - корупційний чинник; - обмеженість повноважень органів місцевого самоврядування; - дублювання функцій тощо 	<ul style="list-style-type: none"> - програми підтримки депресивних регіонів; - державні гарантії; - підтримка малого і середнього бізнесу; - підтримка розвитку пріоритетних напрямів; - прямі державні інвестиції в розвиток окремих підприємств та ін.
Децентралізація	<ul style="list-style-type: none"> - зростання свавілля місцевих чиновників; - низька компетентність службовців місцевого самоврядування; - зростання незадоволення населення владою; - недостатність власних ресурсів регіону для забезпечення сталого розвитку; - низький рівень відповідальності держави перед адміністративно-територіальними суб'єктами; - корупційний чинник тощо 	<ul style="list-style-type: none"> - активізація громадськості на вирішення власних потреб та інтересів; - дерегулювання економіки (рівень регіону, підприємництва); - чітке розмежування повноважень між органами влади різних рівнів ієрархії; - відповідальність органів місцевого самоврядування; - передача більшості повноважень і ресурсів на рівень територіальних громад – сіл, селищ та міст; - децентралізація податків; - більш цілеспрямоване використання видатків бюджету на місцеві пріоритети і потреби та ін.

* Складено автором

Децентралізація з одного боку є важливою умовою саморозвитку регіонів, з іншого може нести в собі загрози як для регіонального розвитку, так і для цілісності держави: ризик зменшення скоординованості між рівнями управління при делегуванні функцій; збільшення рівня конфліктності та протиріч між центральними органами влади та органами місцевого самоврядування через владні повноваження; «гальмування реалізації державних програм на фоні надання більшого значення місцевим політичним пріоритетам; намагання центральними органами влади уникнути відповідальності за надання державних послуг населенню, самоусунення

центральных урядів від вирішення нагальних питань; неузгодженість делегованих повноважень і обов'язків з ресурсами для виконання державних функцій» [13].

Фіскальна децентралізація у 2015 році збільшила доходи місцевих бюджетів на 42 % (29,6 млрд грн.) [14, 15], що підтверджує її позитивні аспекти, однак існують і певні недоліки та ризики:

по-перше, значні результати збільшення місцевих бюджетів нівелює значний рівень інфляції (43,3 %);

по-друге, спостерігається незначний обсяг місцевих податків у структурі податкових надходжень та їх недостатній перелік для забезпечення фінансової самодостатності регіонів з урахуванням їх особливостей. Так, частка місцевих податків у структурі доходів місцевих бюджетів у 2015 р. зросла і склала 22,5 % в порівнянні з 7,9 % у 2014 р. [16] (рис.3), це є позитивною тенденцією, однак цього недостатньо для саморозвитку.

Рис. 3. Частка місцевих податків і зборів у структурі доходів місцевих бюджетів (2007-2015)*

* Складено на основі [16-18]

Однак незначний перелік місцевих податків і зборів не дає можливість органами місцевого самоврядування обирати ті податки, які несуть економічну ефективність для конкретного регіону з урахуванням його особливостей та потенціалу.

Структура доходів місцевих бюджетів зазнала суттєвих змін через часткове зарахування надходжень податку на доходи фізичних осіб до державного бюджету у розмірі 25 % податку на відповідній території України та у розмірі 60 % - на території міста Києва. У зв'язку з цим суттєво скоротилася частка цього податку - з 61,5% до 44,5%, а також і частка власне податкових надходжень - до 80,8 % [16].

У 2015 році було передбачено наступні заходи в межах фіскальної децентралізації, спрямовані на зміцнення місцевих бюджетів:

передача з державного бюджету плати за надання адміністративних послуг;

збільшення зарахувань екологічного податку з 35 % до 80 %;

закріплення за місцевими бюджетами податку на доходи фізичних осіб за новими нормативами та 10 % податку на прибуток приватних підприємств;

запровадження місцевого акцизного податку (до 5 % вартості реалізованого товару);

розширення бази оподаткування податку на нерухоме майно - включення до оподаткування комерційного (нежитлового) майна.

Однак, за попередніми розрахунками О. Шинкарюк, О Кушлак [19] передача плати за надання адміністративних послуг, 5 % з роздрібного продажу підакцизних товарів та податок на нерухоме майно не покривають витрати на утримання апарату сільських рад.

Отже, з 2015 року до місцевих податків і зборів віднесено також податки і на майно, зокрема плата за землю. Внаслідок цього місцеві податки і збори стали другим за обсягом джерелом наповнення місцевих бюджетів. Їхня частка у загальній структурі доходів місцевих бюджетів з урахуванням податків на майно та єдиного податку сягнула 22,4 % (рис. 4).

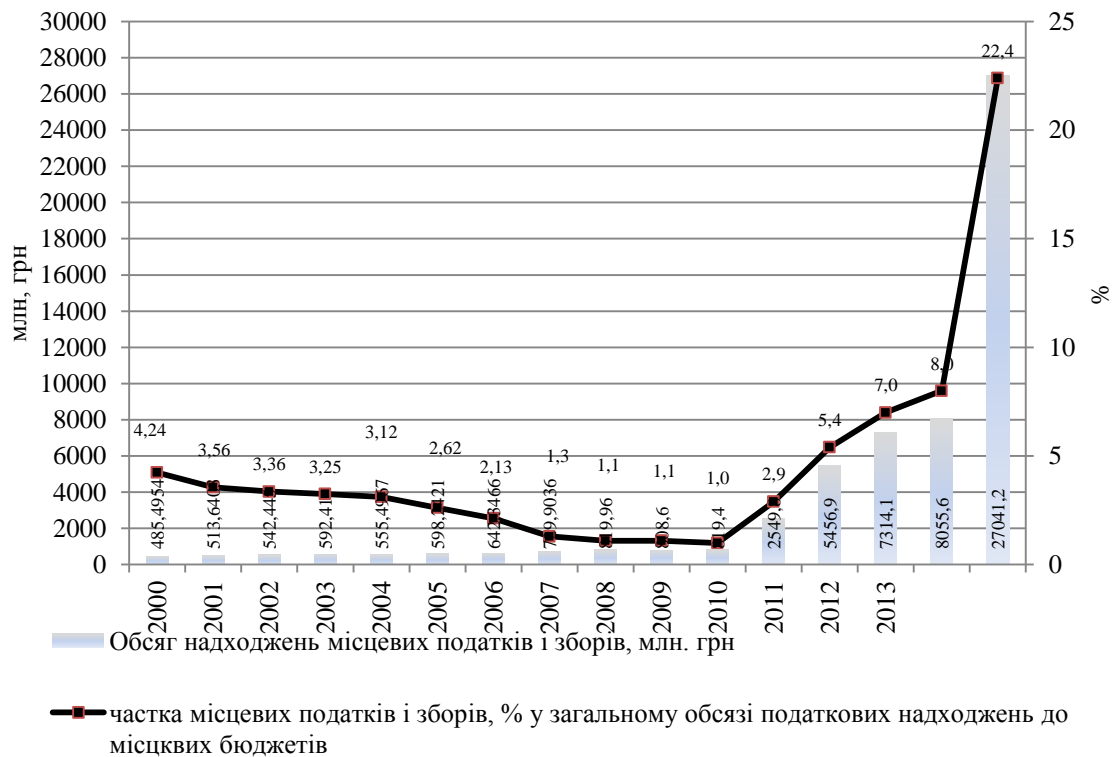

Рис. 4. Динаміка надходжень місцевих податків і зборів за 2000-2015 рр.

* Складено на основі [16, 18]

по-третє, місцеві податки і збори не завжди мають як економічний так і соціальний ефект для розвитку регіонів. Введення місцевого акцизного податку не має соціального ефекту, більшого і соціального і економічного ефекту набуло б рішення про закріплення за місцевими податками податку на прибуток підприємств.

Так, застосування стимулюючих інструментів дійсно призведе до збільшення обсягу продажів і, відповідно збільшення суми сплачуваних податків, тобто до економічного ефекту для суб'єктів податково-бюджетних відносин. Однак у випадку з алкоголем і тютюновими виробами виходить два різноспрямованих ефекту: позитивний економічний ефект і негативний соціальний ефект. Стимулювання органами місцевого самоврядування збільшення обсягу продажів призведе до збільшення споживання алкоголю і тютюнових виробів. У свою чергу, це може спричинити збільшення безробіття,

підвищення злочинності в регіоні, зниження народжуваності і т.д., що є деструктивним фактором соціально-економічного розвитку регіону.

Активізація позиції органів місцевого самоврядування в податково-бюджетних відносинах, включення місцевих органів влади в процеси податкового регулювання по-новому ставить акценти в питанні про перелік податків і зборів, що частково закріплюються за місцевими бюджетами. Найбільш доцільним є включення в цей перелік тих податків і зборів, розмір яких прямо чи опосередковано пов'язаний із зусиллями органів місцевого самоврядування в сфері соціально-економічного розвитку регіонів;

по-четверте, корупційні ризики на місцях;

по-п'яте, значна доля трансфертів в місцевих бюджетах тощо.

Доля трансфертів у доходах місцевих бюджетів в 2000 р. становила 28,9 %, в 2005 р. – 47,3 %, в 2011 р. – 53,7 %, в 2013 р. – 52,4 %, в 2014 р. – 56,4 % та 59,1 % за відповідний період 2015 р.) (рис. 5).

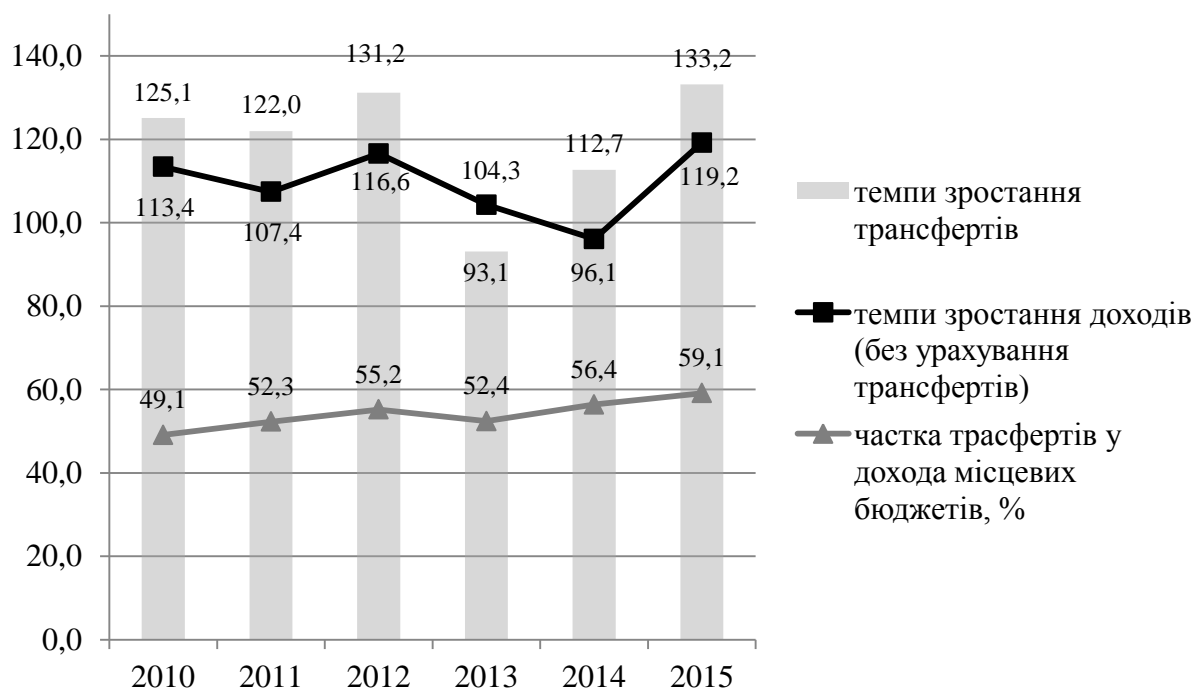

Рис. 5. Співвідношення доходів місцевих бюджетів та трансфертів з державного бюджету, 2010-2015 рр.

* Складено на основі [16, 17]

Проблему фінансового забезпечення місцевих бюджетів необхідно вирішувати за допомогою активізації економічної й господарської діяльності місцевих органів влади з метою збільшення частки власних і закріплених джерел доходів у місцевих бюджетах і зменшення частки трансфертів, а також збільшення в цілому кількості регіонів, які не вимагають істотних трансфертів з державного бюджету. Необхідною умовою забезпечення фінансової самостійності регіонів є перенесення акцентів у формуванні дохідної частини бюджету із закріплених податків на місцеві.

Висновки. Таким чином, ефективність управління регіональним розвитком має зростати з передачею повноважень місцевим органам влади та відповідним делегуванням відповідальності, що стимулює органи місцевого самоврядування до підвищення ефективності виконання своїх повноважень.

Для сприяння саморозвитку регіонів необхідно сформувати сприятливі умови для забезпечення їх фінансової самодостатності в умовах обмеженості бюджетних коштів, а саме:

завершити Конституційну реформу, що забезпечить підвищення ефективності проведення реформи децентралізації на основі узгодженості законодавчих актів;

розробити концепцію формування потенціалу саморозвитку регіонів України на принципах фіскального федералізму;

розробити концепцію регулювання податково-бюджетних відносин;

законодавчо закріпити принципи регулювання податково-бюджетних відносин;

удосконалити механізм перерозподілу повноважень та відповідальності з управління регіональним розвитком на нижчі рівні ієрархії за принципом субсидіарності у відповідності з можливістю більш ефективно виконувати функції на місцях (розширення видаткових повноважень на економічний розвиток; розширення податкових повноважень в межах визначення ставок та бази оподаткування з урахуванням соціально-економічного стану на відповідній території та граничних обмежень, визначених Законом).

Так, слід погодитися з позицією І. Луніної відносно того, що «концепція формування місцевих бюджетів в Україні має включати кілька послідовних кроків, серед яких насамперед, необхідно здійснити чіткий розподіл компетенцій щодо розв'язання конкретних завдань між центральними органами влади й органами регіонального та місцевого самоврядування» [20];

розробити поправки до Податкового кодексу України та Бюджетного кодексу України щодо перенесення акцентів у формуванні дохідної частини бюджету із закріплених податків на місцеві; розширення повноважень органів місцевого самоврядування в межах нормативного врегулювання місцевих податків і зборів;

розробити методику визначення рівня самодостатності регіону та механізму надання державної підтримки регіонам в залежності від рівня самодостатності;

розробити поправки до Бюджетного кодексу України та Податкового кодексу України щодо закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел доходів та розширення дохідної бази місцевих бюджетів.

Література

1. Стратегія сталого розвитку "Україна - 2020" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>
2. План дій КМУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248890479&cat_id=244276429
3. Коаліційна угода [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.afo.com.ua/doc/Coalition_Agreement_2014.pdf
4. Програма діяльності КМУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247809587
5. European Charter of Local Self-Government [Electronic resource]. – 1985. – Access mode : <https://dlg.gov.mt/en/DLG/Legislation/Documents/Legislation/122.pdf>
6. Dezentralisierung und Entwicklung [Electronic resource] / Swiss Agency for Development and Cooperation. – 2012. – Access mode : http://www.deza.admin.ch/ressources/resource_de_23615.pdf.
7. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. -М.: ИНФРА-М, 1999. - 479 с.

8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://www.rada.gov.ua>
9. Бикадорова Н. О. Фінансова децентралізація місцевого самоврядування / Н. О. Бикадорова // Економічний вісник Донбасу. — 2010. — № 2. — С. 145-151.
10. Буковинський С. А. До питання здійснення бюджетної політики в Україні / С. А. Буковинський // Фінанси України. – 2007. – № 10. – С. 5–32. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rudocs.exdat.com/docs/index-139329.html?page=5>
11. Іванова О. Ю. Формування потенціалу саморозвитку регіонів України в контексті трансформаційних процесів. Монографія: О. Ю. Іванова – Х: ВД "ИНЖЕК", 2014. – 304 с.
12. Налогово-бюджетные аспекты регионального развития: Монография [Иванов Ю. Б., Майбуров И. А., Иванова О. Ю. и др.], под. общ. ред. Ю. Б. Иванова. - Х.: ИД «ИНЖЭК», 2013. – 344 с.
13. Свистун В. Децентралізація управління: переваги і недоліки / В. Свистун [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/2211/1/Свистун.PDF>
14. Сайт Децентралізація влади [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/1507>
15. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Децентралізація та регіональний розвиток 2015-16 - звіт Мінрегіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/Rik-reform_20152.pdf
16. Сайт Інституту бюджет та соціально-економічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring%20Quarter%202015/KV_II%D0%86_2015_Monitoring_ukr.pdf
17. Офіційний веб-сайт державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://treasury.gov.ua/main/uk/index>
18. Офіційний портал державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/data/files/131201.pdf>
19. Шинкарюк О. Проблеми вдосконалення нормативно-правового забезпечення формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації / О. Шинкарюк, О. Кушлак // Світ фінансів. – 2015. - № 4 (45). – С. 76-87.
20. Луніна І. З «небес» на землю. Як має виглядати бюджетна децентралізація в Україні [Електронний ресурс] / І. Луніна. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/finances/z-nebes-na-zemlyu-yak-maye-viglyadati-byudzhetna-decentralizaciya-v-ukrayini-_.html

References

1. *Stratehiya staloho rozvytku "Ukrayina - 2020". [Strategy for Sustainable Development "Ukraine - 2020"]*. (n.d.). zakon4.rada.gov.ua. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10> [in Ukrainian].
2. *Plan diy KMU [The plan of action Cabinet of Ministers]* (n.d.). www.kmu.gov.ua. Available at: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248890479&cat_id=244276429 [in Ukrainian].
3. *Koalitsiyna uhoda [Coalition agreement]* (n.d.). www.afo.com.ua. Available at: http://www.afo.com.ua/doc/Coalition_Agreement_2014.pdf [in Ukrainian].
4. *Prohrama diyal'nosti KMU [Program activities of The Cabinet of Ministers of Ukraine]* (n.d.). www.kmu.gov.ua. Available at: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247809587 [in Ukrainian].
5. *European Charter of Local Self-Government (1985)*. – Available at: <https://dlg.gov.mt/en/DLG/Legislation/Documents/Legislation/122.pdf> [in English].
6. *Dezentralisierung und Entwicklung / Swiss Agency for Development and Cooperation* (2012). Available at: http://www.deza.admin.ch/ressources/resource_de_23615.pdf. [in English].
7. Rayzberh B. A. Lozovskyy L. Sh., Starodubtseva E. B. (1999) *Sovremennyiy ekonomicheskyy slovar [Modern Dictionary of Economics]*. M., INFRA-M [in Russian].
8. *Podatkovyy kodeks Ukrayiny vid 02.12.2010 № 2755-VI [Tax Code of Ukraine]*. (n.d.). www.rada.gov.ua Available at: <http://www.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
9. Bykadorova N. O. (2010) *Finansova detsentralizatsiya mistsevoho samovryaduvannya [The financial decentralization of local government]*. *Ekonomichnyy visnyk Donbasu*, 2, 145-151. [in Ukrainian].
10. Bukovyns'kyi S. A. (2007) *Do pytannya zdiysnennya byudzhetnoyi polityky v Ukrayini [On the issue of fiscal policy in Ukraine]*. *Finansy Ukrayiny*, 10, 5–32. Available at: <http://rudocs.exdat.com/docs/index-139329.html?page=5> [in Ukrainian].
11. Ivanova O. Yu. (2014) *Formuvannya potentsialu samorozvytku rehioniv Ukrayiny v konteksti transformatsiynykh protsesiv. Monohrafiya [Formation of the capacity of self-development Regions Ukraine in the context of transformation processes]*. Kharkiv, DC «INZhEK» [in Ukrainian].
12. Mayburov I.A., Yaroshenko I.V. Ivanov Yu.B. et al. (2013) *Nalогоvo-byudzhethnyie aspektyi regionalnogo razvitiya : Monografiya [Fiscal aspects of regional development]*. Kharkiv, DC «INZhEK» [in Russian].
13. Svystun V. *Detsentralizatsiya upravlinnya: perevahy i nedoliky [Decentralized management: advantages and disadvantages]*. Available at: <http://lib.iitta.gov.ua/2211/1/Svystun.PDF> [in Ukrainian].
14. *Sayt Detsentralizatsiya vlady [website decentralization of power]* (n.d.). decentralization.gov.ua. Available at: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/1507> [in Ukrainian].

15. Ofitsiynyy sayt Ministerstva rehional'noho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunal'noho hospodarstva Ukrayiny. Detsentralizatsiya ta rehional'nyy rozvytok 2015-16 - zvit Minrehionu [The official website of the Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services of Ukraine. Decentralization and Regional Development 2015-16 - report Minregion]. (n.d.). www.minregion.gov.ua. Available at: http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/Rik-reform_20152.pdf [in Ukrainian].

16. Sayt Instytutu byudzhet ta sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen' [Site of the Institute budget and socio-economic research]. (n.d.). www.ibser.org.ua. Available at:

http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring%20Quarter%202015/KV_II%D0%86_2015_Monitoring_ukr.pdf [in Ukrainian].

17. Sajt Derzhavnoyi kaznachejs`koyi sluzhby` Ukrayiny` [Site of the State Treasury Service of Ukraine]. treasury.gov.ua/main/uk/index. Retrieved from treasury.gov.ua/main/uk/index. [in Ukrainian].

18. Ofitsiynyy portal derzhavnoyi fiskal'noyi sluzhby Ukrayiny [The official portal of the State Fiscal Service of Ukraine]. (n.d.). www.minregion.gov.ua. Available at: <http://sfs.gov.ua/data/files/131201.pdf> [in Ukrainian].

19. Shynkaryuk, O. Kushlak O. (2015) Problemy vdoskonalennya normatyvno-pravovoho zabezpechennya formuvannya mistsevykh byudzhetiv v umovakh detsentralizatsiyi [The problems of the legal provision of local budgets under decentralization]. *Svit finansiv*, 4 (45), 76-87. [in Ukrainian].

20. Lunina I. (2014) Z «nebes» na zemlyu. Yak maye vyhlyadaty byudzhetna detsentralizatsiya v Ukrayini [From the "heaven" on earth. How should look fiscal decentralization in Ukraine]. Available at: http://gazeta.dt.ua/finances/z-nebes-na-zemlyu-yak-maye-viglyadati-byudzhetna-decentralizaciya-v-ukrayini-_.html [in Ukrainian].